

ПРИНЦИП ПРОПОРЦІЙНОСТІ В НОВОМУ ГОСПОДАРСЬКОМУ ПРОЦЕСІ

ВІТАЛІЙ УРКЕВИЧ

*доктор юридичних наук, професор,
Національний юридичний університет
імені Ярослава Мудрого*

НОВЕЛИ ПРОЕКТУ ГПК УКРАЇНИ

(згідно проекту Закону України «Про внесення змін до Господарського процесуального кодексу України, Цивільного процесуального кодексу України, Кодексу адміністративного судочинства України та інших законодавчих актів» від 23 березня 2017 р. № 6232)

- ▶ визначення основних засад (принципів) господарського судочинства;
- ▶ створення Єдиної судової інформаційно-телекомунікаційної системи, розгляд справ в електронній формі;
- ▶ запровадження спрощеного позовного провадження (поряд із наказним і загальним позовним провадженням);
- ▶ уточнення юрисдикції господарських судів (справи у спорах, що виникають у зв'язку із здійсненням господарської діяльності та інші справи) ;
- ▶ віднесення до учасників судового процесу експертів з питань права;
- ▶ включення до системи доказів показань свідків, електронних доказів та ін.

ОСНОВНІ ЗАСАДИ (ПРИНЦИПИ) ГОСПОДАРСЬКОГО СУДОЧИНСТВА (стаття 2 проекту ГПК України)

- ▶ 1) верховенство права;
- ▶ 2) законність;
- ▶ 3) рівність учасників справи перед законом і судом;
- ▶ 4) гласність і відкритість судового процесу;
- ▶ 5) змагальність сторін;
- ▶ 6) диспозитивність;

ОСНОВНІ ЗАСАДИ (ПРИНЦИПИ) ГОСПОДАРСЬКОГО СУДОЧИНСТВА (стаття 2 проекту ГПК України)

- ▶ 7) пропорційність;
- ▶ 8) обов'язковість судового рішення;
- ▶ 9) забезпечення права на апеляційний перегляд справи;
- ▶ 10) забезпечення права на касаційне оскарження судового рішення у випадках, встановлених законом;
- ▶ 11) розумність строків розгляду справи судом;
- ▶ 12) неприпустимість зловживання процесуальними правами;
- ▶ 13) відшкодування судових витрат сторони, на користь якої ухвалене судове рішення.

ПРИНЦИП ПРОПОРЦІЙНОСТІ

- ▶ належить до загальних принципів права;
- ▶ виступає одним з елементів верховенства права;
- ▶ є провідним у законодавстві та праві ЄС (зокрема, наведений у ст. 5 Договору про заснування Європейської спільноти, закріплений у міжнародних нормативних актах);
- ▶ широкого застосовується Європейським судом з прав людини в такому контексті: органи влади не можуть накладати на осіб зобов'язання, які перевищують установлені межі необхідності, що впливають з публічного інтересу;
- ▶ використовується Конституційним Судом України (так, у рішенні від 25 січня 2012 року № 3-рп/2012 вказано, що заходи, передбачені в нормативно-правових актах, повинні спрямовуватися на досягнення легітимної мети та мають бути співмірними з нею).

ПРИНЦИП ПРОПОРЦІЙНОСТІ В ГОСПОДАРСЬКОМУ СУДОЧИНСТВІ

- ▶ входить до системи основних засад (принципів) нового господарського процесу;
- ▶ безпосередньо закріплений у статті 16 проекту ГПК України;
- ▶ покладає на господарський суд обов'язок визначити порядок здійснення провадження у конкретній справі відповідно до цього принципу.

ПРИ ЗАСТОСУВАННІ ПРИНЦИПУ ПРОПОРЦІЙНОСТІ СУДОМ ВРАХОВУЮТЬСЯ (стаття 16 проекту ГПК України)

- ▶ завдання господарського судочинства;
- ▶ розумний баланс між приватними й публічними інтересами;
- ▶ особливості предмета спору;
- ▶ ціна позову;
- ▶ складність справи;
- ▶ значення розгляду справи для сторін;
- ▶ час, необхідний для вчинення тих чи інших дій;
- ▶ розмір судових витрат, пов'язаних із відповідними процесуальними діями;
- ▶ інші обставини.

ТЕСТ НА ПРОПОРЦІЙНІСТЬ

(загальні підходи)

має основну двоетапну структуру, згідно якої:

- ▶ на першому етапі встановлюється чи обмежене певне право владними діями;
- ▶ на другому етапі визначається чи переслідувалася легітимна мета і що встановлене обмеження було пропорційне цій меті.

ТЕСТ НА ПРОПОРЦІЙНІСТЬ

(загальні підходи)

включає 3 критерії:

- ▶ доречність – засіб, призначений для досягнення мети, повинен підходити для цього;
- ▶ необхідність – з усіх існуючих має бути обрано той засіб, який у найменшій мірі обмежує право приватної особи;
- ▶ пропорційність (у вузькому розумінні) – збиток приватній особі від обмеження її права повинен бути пропорційним вигоді щодо поставленої мети.

ТЕСТ НА ПРОПОРЦІЙНІСТЬ В ГОСПОДАРСЬКОМУ ПРОЦЕСІ

(на прикладі зловживання учасниками
процесуальними правами)

- ▶ доречність – господарський суд зобов'язаний вжити передбачені процесуальним законом заходи як щодо запобігання зловживанню процесуальними правами, так і у випадку вчинення такого зловживання (статті 14, 44 проекту ГПК України).

ТЕСТ НА ПРОПОРЦІЙНІСТЬ В ГОСПОДАРСЬКОМУ ПРОЦЕСІ (на прикладі зловживання учасниками процесуальними правами)

- ▶ необхідність – з усіх заходів, передбачених процесуальним законом (забезпечення судових витрат (стаття 126), покладення таких витрат повністю на винну сторону (стаття 130), стягнення штрафу (стаття 136), постановлення окремої ухвали (стаття 247), господарський суд має обрати той засіб, який у найменшій мірі обмежує право учасника процесу.

ТЕСТ НА ПРОПОРЦІЙНІСТЬ В ГОСПОДАРСЬКОМУ ПРОЦЕСІ

(на прикладі зловживання учасниками
процесуальними правами)

- ▶ пропорційність (у вузькому розуміння) – «збиток» учасника процесу від вжитих судом заходів повинен бути пропорційним отриманій вигоді (припинення зловживання процесуальними правами, притягнення до відповідальності).

ПРИНЦИП ПРОПОРЦІЙНОСТІ ЗАКРІПЛЕНО В ПРОЕКТАХ

- ▶ Цивільного процесуального кодексу України (стаття 2 «Завдання та основні засади цивільного судочинства»);
- ▶ Кодексу адміністративного судочинства України (стаття 2 «Завдання та основні засади адміністративного судочинства»). Проте цей принцип має застосовуватися лише у справах щодо оскарження рішень, дій чи бездіяльності суб'єктів владних повноважень.

ДЯКУЮ ЗА УВАГУ!